

Коломієць Оксана Василівна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирський державний університет ім. Івана Франка
(науковий керівник: ст. викладач **В.А. Новик**)

Основні права засуджених

Лідером за кількістю засуджених ось уже багато років залишаються Сполучені Штати, випереджаючи навіть густо населений Китай. На третьому місці - Росія, 4 - Бразилія, 5 - Індія, 6 - Мексика, 7 - Таїланд, 8 - Іран, 9 - ПАР і замикає десятку Україна. Згідно з даними Інституту трансформації суспільства, в Україні 334 ув'язнених на 100 тис. населення. При цьому норма для розвинених країн коливається в межах 70-80 чоловік на 100 тис. населення, у світі - 141 чоловік (дані за 2011 р.) [4].

Засуджений, як це впливає із статей 334, 335, 344 КПК України, — це особа, щодо якої винесено обвинувальний вирок. “Засуджений, — зазначено у статті 63 Конституції, — користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду” [1].

У найбільш загальному вигляді правовий статус засуджених можна визначити як засновану на загальному статусі громадян України і закріплену в нормативно-правових актах різних галузей права сукупність їх прав, законних інтересів і обов'язків, що залежать від призначеного виду кримінального покарання та поведінки в період його відбування.

В частині 1 ст. 7 КВК України додатково до положень Конституції України встановлюється, що держава поважає і охороняє права, свободи і законні інтереси засуджених, забезпечує необхідні умови для їх виправлення і ресоціалізації, соціальну і правову захищеність та їх особисту безпеку.

При цьому слід виходити з того, що покарання по суті є заходом примусу і для досягнення його цілей права й свободи засуджених повинні обмежуватися. Ступінь обмежень безумовно залежить від виду кримінального покарання, призначеного судом. Так, особи, засуджені до таких видів кримінальних покарань, як арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі, більш обмежені в правах і наділені специфічними обов'язками, ніж засуджені, наприклад, до виправних чи громадських робіт. Наприклад, у ст. 12 Закону України “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні” встановлено, що таке конституційне право, як свобода пересування, обмежується щодо осіб, які за вироком суду відбувають покарання у виді позбавлення чи обмеження волі. Засуджені, які перебувають в установах виконання покарань, прямо чи побічно обмежені і в таких конституційних правах, як право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31 Конституції України), право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації, участь у професійних спілках (ст. 36 Конституції України), право брати участь в управлінні державними справами (ст. 38 Конституції України), право проводити збори, мітинги, походи і демонстрації (ст. 39 Конституції України), право на підприємницьку діяльність (ст. 42 Конституції України) та ін. Вони побічно обмежені й у низці загальногромадянських прав, які передбачені нормами цивільного, сімейного, житлового, трудового, фінансового та інших галузей права. Наприклад, не можуть

брати участь у вихованні дітей, вільно користуватися більшою частиною своєї власності, розпоряджатися грошовими коштами, обирати місце роботи тощо.

Перелік всіх прав, так само як і їх, обмежень, визначити у законодавстві неможливо. Тому КВК України закріпив лише основні з них. Так, згідно із ст. 8 КВК засуджені мають право:

- на отримання інформації про свої права й обов'язки, порядок і умови виконання та відбування призначеного судом покарання;

- на гуманне ставлення до себе і на повагу гідності, властивій людській особистості;

- звертатися відповідно до законодавства з пропозиціями, заявами і скаргами до адміністрації органів і установ виконання покарань, їх вищестоящих органів, а також до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, суду, органів прокуратури, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. При цьому відповідно до ч. 4 ст. 113 КВК України пропозиції, заяви і скарги засуджених до позбавлення волі, адресовані Уповноваженому Верховної Ради з прав людини та прокуророві, переглядові не підлягають і не пізніш як у добовий строк надсилаються за належністю;

- давати пояснення і вести листування, а також звертатися з пропозиціями, заявами й скаргами рідною мовою. Відповіді засудженим даються мовою звернення. У разі відсутності можливості дати відповідь мовою звернення вона дається українською мовою з перекладом відповіді на мову звернення, який забезпечується органом або установою виконання покарань;

- на охорону здоров'я. Охорона здоров'я забезпечується системою медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних заходів, а також поєднанням безоплатних і платних форм медичної допомоги. Засуджені, які мають розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи інших одурманюючих засобів, можуть за їх письмовою згодою пройти курс лікування від вказаних захворювань;

- на соціальне забезпечення, у тому числі й на отримання пенсій, відповідно до законів України.

Засудженим гарантується також право на правову допомогу. Для одержання правової допомоги засуджені можуть користуватися послугами адвокатів або інших фахівців у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи [2].

В результаті перевірок, проведених органами прокуратури України, встановлено низку порушень законодавства в діяльності Державної пенітенціарної служби України. Зокрема, розповсюдженими є випадки безпідставної відмови у наданні пільг засудженим, які позитивно характеризуються.

Наслідком порушень закону при застосуванні пільг, у тому числі звільненні від відбування покарання, є вчинення у 2013 році злочинів 469-ма засудженими, до яких ці пільги були застосовані. У поточному році такими особами скоєно 108 кримінальних правопорушень. В той же час прокурорами виявлено непоодинокі факти внесення до документів, які дають право на застосування пільг, недостовірних відомостей, штучного створення умов для заохочення засуджених, які не мають на це права.

Також виявлено факти незаконного притягнення засуджених до дисциплінарної відповідальності, що у подальшому унеможливлювало застосування до них заохочувальних норм згідно ст. ст. 81, 82 КК України, а також

недодержання строків направлення до суду клопотань про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання або заміну невідбутої частини покарання більш м'яким.

Медичними частинами установ виконання покарань не виявляються тяжко хворі засуджені. Як наслідок, у 2013 році під час розгляду комісіями питань про можливість звільнення за хворобою, в ході підготовки матеріалів та розгляду їх судами, не дочекавшись звільнення та можливості провести останні дні в колі рідних, померло 212 засуджених, а у поточному році – вже 78.

Загалом за результатами перевірок органами прокуратури внесено понад 400 документів реагування, розпочато 8 кримінальних проваджень [3].

З урахуванням даних Генеральної прокуратури України про те, що щорічно близько 300 засуджених незаконно утримуються адміністрацією виправно-трудових установ у штрафних, дисциплінарних ізоляторах, одиночних камерах та приміщеннях камерного типу, необхідно встановити адміністративну відповідальність представників адміністрації вказаних установ за це правопорушення. У кримінально-виконавчому законодавстві повинні бути повністю враховані прогресивні положення Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями, Основних правил поводження з в'язнями та інших актів міжнародного пенітенціарного законодавства.

При цьому треба виходити із того, що кара за злочин, яка є відплатою за вчинений злочин, полягає в застосуванні до злочинця обмеження певних його прав і свобод під час застосування покарання і до зняття (погашення) судимості та припускає, що цим йому буде завдано моральних, а в окремих випадках і фізичних страждань — це лише одна із цілей покарання. Головним має бути інше — впевнити злочинця в тому, що він одного разу зробив помилку, але він як людина залишається цінністю для суспільства, яке не складає з себе зобов'язання знайти для нього належне місце серед інших людей відповідно до його здібностей і доброчесності.

Надмірна жорстокість — чи то в діях військового супротивника, чи то у ставленні адміністрації місць позбавлення волі до ув'язнених, чи то взагалі у ставленні держави до людини — завжди викликає лише відповідну й ще більшу жорстокість другої сторони. Тому не варто дивуватися, зокрема, постійному зростанню рівня злочинності та інших порушень правопорядку в Україні, масовому ігноруванню законності.

Список використаної літератури та джерел:

1. Конституція України: Офіційний текст. Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uapravo.com/hro/text.php?lan=rus&id=5390&id_book=5291&id_parent=5389&id_vid_res=14
2. Кримінально-виконавче право України (Степанюк А.Х., Лисодєд О.В., Романов М.В. та ін.) Правовий статус засуджених [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uristinfo.net/2010-12-28-11-45-41/240-kriminalno-vikonavche-pravo-ukrayini--stepanjuk-/6437-pravovij-status-zasudzhenih.html>
3. Пенітенціарна служба порушує права засуджених, - ГПУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/96634-penitenciarna_sluzhba_porushue_prava_zasudzhenih_-_gpu.html
4. Україна входить в першу десятку світу за кількістю засуджених [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newsmarket.com.ua/2011/07/ukrayina-vhodit-v-pershu-desytku-svitu-za-kilkistyu-zasudzhenih/>